

Temaredegørelse om kommunale parker, grønne områder, legepladser og bynære skove

1. Indledning

Viborg Kommune ejer og vedligeholder ca. 250 ha parker, grønne områder, legepladser og bynære skove, der drives under politikområdet Parker og grønne områder under Teknisk Udvalg. Derudover driver kommunen ca. 970 ha skov- og naturarealer med en mere ekstensiv drift (Klima- og Miljøudvalget), samt grønne byrum, beplantninger og træer langs vejanlæg (Teknisk Udvalg, politikområde Trafik) og idrætsanlæg (Kultur & Service).

Med til det samlede billede af byernes grønne ressource hører også kirkegårde, grønne friarealer i boligområder samt søer og gadekær, som alle bidrager til byernes grønne strukturer og sammenhænge.

Denne redegørelse vil tage udgangspunkt i status for og udfordringer ved de kommunale parker, grønne områder, legepladser og bynære skove. Sideløbende med denne temadrøftelse er udarbejdet en temadrøftelse om de kommunale skov- og naturarealer, som behandles i Klima- og Miljøudvalget.

Redegørelserne og temadrøftelserne skal ses som elementer i arbejdet med udarbejdelsen af en Natur- og Parkpolitik, der forløber i 2012.

2. De grønne områders betydning

Byens grønne områder er til for borgerne og for byen. Bymennesket har brug for natur, der er tilgængelig på bylivets betingelser, og byen har brug for grønne områder, fordi det bringer kvalitet til bymiljøet, så byen er "et godt sted at være", samtidig med, at det kan profilere byen ud ad til.

Borgernes anvendelse af parker og grønne områder er generelt tiltagende, og det øger kravene til de rekreative muligheder i byens parker, hvis de skal kunne tilfredsstille alle borgeres behov for liv og udfoldelse. Og det stiller i sig selv krav til, at parker og grønne områder skal være forskellige i deres karakter.

Der findes en kobling mellem livskvalitet og det at bevæge sig og færdes i parker og grønne områder. Vi ved at antallet af livstilssygdomme reduceres ved mere motion og samtidig mindskes stressniveauet. Kommunens parker og grønne områder spiller en vigtig rolle i denne forbindelse, men de er også genstand for mange andre forskelligartede interesser. Foruden de rekreative hensyn er der også hensynet til f.eks. den biologiske mangfoldighed og de kulturhistoriske værdier. For ét og samme område kan der derfor være behov for at varetage forskellige hensyn, hvilket stiller store krav til planlægningen og driften af områderne.

Visuelt og æstetisk har byens grønne områder også stor betydning. De er nødvendige åndehuller i bymiljøet. Det er vigtigt at have noget smukt at kigge på og steder, hvor øjet kan finde hvile for byens konstante bombardement af stimuli. Men de grønne områder bidrager også til en bedring af byens klima, f.eks. til nedsivning af regnvand, vinddæmpning og nedkøling, som modvirkning til byens varmeudstråling.

Gæsternes efterspørgsel kan være meget forskelligartede, men undersøgelser viser nogle generelle behov, der handler om at føle sig tryk, få frisk luft, slappe af, men også være aktiv, nyde naturen og følge med i årets gang, sanse dufte og lyde, og mærke vind og vejr, samt indgå i en social sammenhæng. Alt sammen noget der dybest set er dækkende for ordet rekreation.

3. Status

Parkerne, de grønne områder, legepladserne og de bynære skove ligger spredt i hele Viborg Kommune (se bilag 2 og 3). I alt vedligeholder kommunen ca. 163 ha. parker og grønne områder, 21 legepladser og ca. 90 ha. bynær skov, fordelt på i alt ca. 150 arealer. Alene i Viborg by er der 126 ha. parker og grønne områder, 11 legepladser og 65 ha. bynære skove.

De grønne områder er - ligesom tilsvarende grønne områder i andre kommuner – kendetegnende ved at være meget forskellige i deres udtryk, størrelse og plejeniveau. Det er dog helt særligt, at der i Viborg

Kommune er flere såkaldte "temaparker", som i deres plantesammensætning og udtryk formidler et specielt tema. Det er noget, der tiltrækker gæster udefra.

Parkerne, de grønne områder, legepladserne og de bynære skove i Viborg Kommune kan opdeles i forskellige kategorier.

Tabel 1 Typer af parker og grønne områder i Viborg Kommune

Kategori	Eksempler	Karakteristik	Indhold
Byparker	Borgvold i Viborg, Lystanlægget i Stoholm Byhaven i Bjerringbro	Byens folkepark, "hovedparken", dén park alle borgere i byen kan identificere sig med.	Mange faciliteter, gode opholdsmuligheder, mange planter med stor diversitet (også blomsterbede), mange oplevelsesmuligheder, oftest højt plejeniveau
Temaparker	Bibelhaven, Pilehaven, Asmild Kloster Have og Nordisk Park i Viborg	Parker med formidling af bestemt tema: f.eks. bibelplanter, klosterplanter, snapseurter, nordisk mytologi og nordiske planter.	Oftest stor plantediversitet (også blomster / urter), gode opholdsmuligheder, både højt og middel plejenivau.
Mindre anlæg	Brostrøms Mindeanlæg i Viborg, Mindelunden i Løvel og Anlægget med Kartoffelpigen i Frederiks	Areal typisk med mindsten / skulptur og bede af forskellig karakter.	Som regel gode opholdsmuligheder og forskellige plantetyper, højt og middel plejeniveau.
Bydelsparker, bolignære friarealer og øvrige grønne områder	Islandsparken, Ulriksdal og Overlund friareal i Viborg og Igløsparken i Stoholm	Park for bydelen / nærområdet. Indeholder ofte legepladser.	Gode opholds- og legemuligheder, forskellige træer, buske og løg (typisk ikke blomsterbede). Fra lav til middel plejeniveau
Bynær skov	Dynamitskoven i Stoholm samt Forstbotanisk Have og Granada i Viborg	Grønt område med skovkarakter, ofte placeret i kanten af byen.	Gode stiftforbindelser, opholdsmuligheder, træer og buske, stort naturindhold og dyreliv. Lavt plejeniveau.
Legepladser	Legeplads i Borgvold, Kokildedalen og på Overdamsvej i Viborg, legeplads ved torvet i Kølvrå, legeplads ved Gartnerjorden i Stoholm	De fleste udgør en del af en park, enkelte er selvstændige arealer. Kan have opland til hele byen eller kun lokalområdet / bydelen.	Legeredskaber, gode opholdsmuligheder, græsplæne, buske og træer, middel plejeniveau, sikkerhedsmæssig høj standard.

Der kan være meget varierende brugsmønstre og svingende tryk på arealerne rundt omkring i kommunens geografi. Det kan dels tilskrives plejestandarden og udbuddet af faciliteter, som har stor signalværdi for brugerne, og dels at der i de gamle kommuner har været forskellige kulturer og traditioner, og en varierende prioritering af de grønne områder, som gør, at der ved kommunesammenlægningen var arealer med store kvalitative forskelle. F.eks. har borgere nogle steder haft held med at deponere haveaffald på de kommunale grønne områder, hvilket er med til at give arealerne et uoplejet udtryk, som gør det mindre attraktivt at kigge på og færdes i områderne. Andre steder har beplantninger vokset sig så tætte og massive, at de har fået arealer til at fremstå ufremkommelige og utrygge. Slidte og defekte bænke og skraldespande, er også med til at tegne et kedeligt og trist billede af områderne. Det er alt sammen noget, der nu er forsøgt rettet op på ved en løbende justering af plejen. Legepladserne er ved løbende reparationer og renoveringer bragt på et fælles tilfredsstillende niveau, som er i overensstemmelse med gældende sikkerhedskrav.

4. Økonomi

Viborg Kommunes udgifter til drift, vedligeholdelse, reparationer og materialer på alle de nævnte arealer er på 9.160.000 kr. årligt (budget 2012).

Tabel 2. Nettodriftsudgifter til parker, legepladser og bynær skov, budget 2012

Aktivitet	Beløb (kr.)
Parker og grønne områder, fordelt på	7.815.000
<i>Byparker</i>	<i>2.075.000</i>
<i>Temaparker</i>	<i>1.018.000</i>
<i>Mindre anlæg</i>	<i>375.000</i>
<i>Bydelsparker og øvrige grønne områder</i>	<i>4.347.000</i>
Legepladser	545.000
Bynær skov	800.000
I alt	9.160.000

Der er indtjening på salg af brænde og flis, samt udlejning af bådpladser, festpladser og arealer til campingplads og kolonihaver.

Tabel 3. Indtægter 2011

Aktivitet	Beløb (kr.)
Brænde og flis	80.000
Stadepladser m.m.	15.000
Bådpladser	71.000
Campingplads	154.000
Kolonihaver	65.000
Festpladser	45.000
I alt	430.000

5. Prioritering i dag

Parker, grønne områder, legepladser og bynær skov forvaltes og prioriteres i dag i overensstemmelse med kriterier opstillet i Viborg Kommunes vision, Teknisk Udvalgs målsætningsbudget og Forvaltningens virksomhedsplan.

En af hovedintentionerne i den overordnede vision for Viborg Kommune er at skabe "en sund og grøn kommune" (... "Vi vil værne om naturen og et rent miljø til gavn for befolkningens sundhed og rekreative udfoldelsesmuligheder").

Målsætningsbudget 2012 for Teknisk Udvalg definerer en række overordnede mål og målsætninger, der bl.a. relaterer sig til de grønne områder, deres betydning og funktion, og fastlægger rammer for den videre udvikling af områderne. Målsætningerne forholder sig bl.a. til bolig- og bymiljøer, turisme, forurening, friluftsliv, natur og klima, konkretiseret ved ønskede resultater og effekter inden for de enkelte emner.

Målsætningerne anviser mange scenarier i forhold til byens grønne områder:

- At sikre tilgængeligheden til de grønne områder.
- At sikre bedre sammenhæng mellem de grønne områder.
- At sikre nærhed til rekreative arealer (under 500 m) i de 6 største byer.
- At sikre et rimeligt udbud af legepladser i de kommunale grønne områder (min. 1 legeplads i byer med over 1000 indbyggere).
- At sikre formidling af de rekreative muligheder i kommunen via kommunens hjemmeside, foldere og kortborde.
- At sikre beplantninger langs byens infrastruktur, ikke blot af æstetiske årsager, men fordi byens beplantning er med til at binde forurenende luftpartikler og afkøle den øgede temperatur i byen.
- At sikre, at der ikke anvendes pesticider til drift af parker og grønne områder.

- At sikre god tilgængelighed til og i de grønne områder for alle borgergrupper, herunder også handicappede, i form af fast belagte stier og gode adgangsforhold.
- At sikre gode fritids- og aktivitetstilbud i form af parker, grønne områder og legepladser i hele kommunen.
- At sikre, at sikkerheden er i orden på alle legepladser i de grønne områder.
- At sikre, at der anlægges attraktive friarealer ved al ny bebyggelse.
- At sikre et større naturindhold i de bynære arealer.
- At sikre, at naturområder og landskabsstrøg er bevaret ved byudvikling.
- At sikre, at der skabes naturforbindelser helt inde fra byerne, så man tæt på byoplevelser også kan opleve naturen, og har mulighed for at bevæge sig ud i den.
- At sikre, at tekniske anlæg, som f.eks. overløbsbassiner og arealer til nedsivning af overfladevand, kan bidrage til at øge naturindholdet.
- At sikre, at mest muligt overfladevand ledes direkte til naturen via løsninger baseret på Lokal Afledning af Regnvand (LAR).

Den daglige forvaltning og drift af de grønne områder sker ud fra et overordnet princip om at sikre veldefinerede, bynære grønne områder som ramme for rekreation, friluftsliv, kulturelle arrangementer og leg for alle borgere. Der er fokus på at sikre, at der sker aktiviteter i hele kommunen, og driftsmæssigt rationelle løsninger, således at driften gøres lettere fremadrettet

Praksis har - i mangel af en Natur- og Parkpolitik - været, at prioritere aktiviteterne ud fra udvalgte principper.

Principper for prioritering:

- Forbedring af tilgængelig / anvendelighed af områderne.
- Forskønnelse / renovering for at sikre, at der fortsat i nogle anlæg er velkultiverede områder med et stort kvalitetsmæssigt indhold (blomsterbede, skulpturer, klippede hække m.m.).
- Vedligeholdelse og renovering af anlæg med natur / kulturhistorisk værdi.
- Sikre veldefinerede rammer / beplantninger.
- Tilrettelægge og formidle tiltag og events i de rekreative områder, der vil udvikle områdernes anvendelse.

Principperne har til formål at sikre kvaliteten af områdernes plantemateriale, styrke oplevelsen af varierede tilbud og naturoplevelser, understøtte de kulturhistoriske værdier og forbedre tilgængeligheden i områderne.

6. Udvikling og fremtidige udfordringer

For at kunne kvalificere og optimere den kommunale parkdrift i overensstemmelse med anvendelse, brugerønsker, økonomi osv., og samtidig forholde sig til en fremadskuende og realistisk udvikling, vil der også i fremtiden være behov for at foretage prioriteringer.

Teknisk Udvalgs målsætningsbudget har hidtil angivet konstruktive hensigtserklæringer og forslag til indsatsområder og prioriteringer, men der er behov for at få fastlagt politiske standpunkter af mere længerevarende karakter. Dette vil ske ved den forestående Natur- og Parkpolitik.

Med udgangspunkt i den ovenstående kortlægning og redegørelse af Viborg Kommunes parker, grønne områder, legepladser og bynære skove, er der i det følgende opstillet forskellige forslag til fremtidige prioriteringer af og inden for de respektive arealer. De enkelte forslag kan evt. kombineres.

6.1 Status quo

De grønne områder drives stadig ud fra en helhedsbetragtning om, at der skal være muligheder for rekreation, leg, friluftsliv og naturoplevelser i hele kommunen. Der prioriteres flere arealer og tilbud i de større byer, og især i Viborg, som også har flest grønne områder med flere tilbud og faciliteter.

Fordele: Der vil fortsat være et relativt godt udbud af grønne områder i alle dele af kommunen med et rimeligt plejeniveau.

Ulemper: Det er inden for det nuværende budget ikke muligt at ændre væsentligt på serviceniveauet og opprioritere nogle arealer, uden at det vil påvirke øvrige arealers plejeniveau.

6.2 Ændret prioritering mellem land og by.

De grønne områder i landsbyerne har typisk et lavt plejeniveau og rummer ikke så mange faciliteter. Disse arealer kan prioriteres højere.

Fordele: Borgerne vil opleve bedre tilbud og pænere bymiljøer i nærområderne. Ud af det samlede budget vil det ikke kræve så mange ressourcer at skabe en forskel.

Ulemper: Der vil ske en nedjustering i de større byer, enten på enkelte arealer eller generelt.

Modsat kan der foretages en højere prioritering af parkerne og de grønne områder i de større byer.

Fordele: Der vil være mulighed for at koncentrere indsatsen og forskønne de områder, der benyttes mest.

Ulemper: Borgerne i landsbysamfundene vil opleve en serviceforringelse. Da der ikke bruges så mange ressourcer i landsbyerne i forvejen, vil der ikke frigøres så mange midler ved at nedjustere plejen i landsbyerne.

6.3 Flere grønne områder

Kommunen skal opkøbe og anlægge flere grønne arealer til rekreative formål.

Fordele: Derved skabes endnu bedre muligheder for at tilgodese borgernes behov for grønne områder til rekreation, leg, forebyggelse, friluftsliv og naturoplevelser. Det vil sende positive signaler om, at kommunen prioriterer en grøn politik.

Ulemper: Flere arealer koster flere penge at drifte.

6.4 Færre grønne områder

Kommunen skal sælge nogle af de kommunale, grønne arealer, som p.g.a. placering, manglende anvendelse eller andet ikke har så stor rekreativ værdi.

Fordele: Indtægten ved salg af arealer kan bruges til at renovere øvrige grønne arealer, og på den måde forbedre kvaliteten af de resterende grønne arealer, som kommunen forvalter. Lavere driftsomkostninger..

Ulemper: Grønne områder vil typisk være sikret gennem kommune- og lokalplanlægning, og vil ikke umiddelbart kunne afhændes uden dispensationer eller i nogle tilfælde udarbejdelse af nye lokalplaner. Færre muligheder for rekreation, leg, forebyggelse, friluftsliv og naturoplevelser.

6.5 Højere prioritering af "natur" (biologisk mangfoldighed)

Der skal i højere grad arbejdes med større "naturindhold" i parkerne og de grønne områder. Områderne rummer selvfølgelig også natur i dag, men der skal fokuseres på rigere artsdiversitet og måske mere "vild natur".

Fordele: Parkerne vil rumme et større naturindhold med mere biologisk mangfoldighed til gavn for fugle og dyrelivet.

Ulemper: Mange af de bynære grønne områder har pr. definition et højere plejeniveau og større "kulturindhold" end naturarealerne uden for byen. Større naturindhold i byens grønne områder kan bevirke at der i nogle sammenhænge skal gås på kompromis med æstetikken og det mere haveprægede udtryk.

6.6 Flere områder "der sælger"

De grønne områder har potentielle som noget byen i højere grad kan brande sig på. For at skabe mere opmærksomhed omkring Viborg kan der dels ske en mere målrettet markedsføring af parkerne og dels fokuseres på de event-orienterede begivenheder og kulturelle arrangementer. Der kan også tilføres flere elementer af høj kvalitet enkelte steder eller skabes helt nye særegne områder / tilbud. På lige fod med "Blå Flag"-ordningen findes der en grøn kvalitetsstempling "Green Space Award" inden for parkområdet, som Viborg kunne tilmelde sig, som led i markedsføringsstrategien.

Fordele: Vil være med til at promovere kommunen som et attraktivt sted at bo, arbejde og besøge. En større differentiering mellem områderne, hvor enkelte har mere kvalitet og bedre faciliteter, vil kunne skabe mere fokus på det grønne område som helhed og tiltrække flere gæster.

Ulemper: En større fokusering på enkelte områder vil komme til at ske på bekostning af serviceniveauet på øvrige arealer.

6.7 Slip parkerne løs !

Borgerne skal i højere grad have mulighed for selv at bestemme og vedligeholde parkerne og de grønne områder. Hvor der er veldefinerede borgergrupper skal kommunen – sandsynligvis med størst held i de mindre lokalsamfund – indgå i dialog om de grønne områders fremtid, med henblik på at laves frivillige driftsaftaler om vedligeholdelsen (græsslåning m.m.), evt. med tilskud fra kommunen. I nogle kommuner er der erfaring med at inddrage borgerne i udviklingen og driften af de kommunale, grønne områder. F.eks. i Herning Kommune, hvor der er god erfaring med at indgå partnerskaber med borgergrupper. Her kan man

via en kommunal borgersamarbejdsgruppe søge om tilskud til anlægsprojekter, hvis de tager udgangspunkt i kommunens parkpolitik. Ansøgerne er efterfølgende forpligtede til at påtage sig afledte driftsudgifter.

Fordele: Vil styrke den lokale udvikling og øge det lokale engagement og medejerskab til de grønne områder. Kommunen vil kunne opnå besparelser på driften af de grønne områder.

Ulemper: Der vil være en del administrativt arbejde forbundet med udarbejdelse af projekter og aftaler. Der kan opstå byrder for kommunen, hvis borgergrupperne misligholder indgåede driftsaftaler.

Med disse forslag til fremtidige prioriteringer lægges der op til en drøftelse af, hvordan kommunen ønsker at forvalte og drive de kommunale parker, grønne områder, legepladser og bynære skove.